

Van de redactie

In de nalatenschap van de Franse schrijver Raymond Roussel (1877–1933) is onlangs het ontwerp aangetroffen voor een heus vertaalapparaat, dat werkt op basis van de nieuwe kunststof babeliet, een stof met onmiskenbaar filterende eigenschappen. Vertaling als filter, het filter van de vertaling: Roussel maakt daarvan op zijn manier iets zichtbaar. En om het zichtbaar maken van vertaling is het *Filter* te doen. Als dat het doel is van het tijdschrift, de zichtbaarheid van vertaling vergroten, dan is er ook een redactioneel uitgangspunt: aan vertaling valt iets zichtbaar te maken. Vertaling is niet neutraal. Waar een filter is, is geen sprake van volledige oplossing. Er is weerstand, er is kleuring, er is een rest.

Een universele vertaalmachine voor alle doelen, voor alle tijden en voor alle talen, zoals beschreven door Roussel, zal wel altijd tot het domein van de fictie blijven behoren. Wat betreft de vertaalwetenschap in *Filter* hoeft de lezer dan ook geen abstracte modellen te verwachten waarin het vertaalproces zich in een cultureel en historisch vacuüm lijkt te voltrekken. Vertaling is geen mechanische omzetting van codes, maar veronderstelt keuzes en voorkeuren. En hoe individueel het filter ook kan zijn, de keuzes van de vertaler spelen zich steeds af op het kruispunt van het eigene en het andere, van heden en verleden, en raken daardoor onmiddellijk aan kwesties van culturele identiteit. De redactie van dit blad is vooral geïnteresseerd in een vorm van vertaalbeschouwing die, door vertaling in het spanningsveld tussen regel en vrijheid te plaatsen, aanzet tot nadenken over zulke kwesties.

Maar *Filter* wil niet alleen plaats bieden aan de wetenschappelijke beschouwing van het vertalen. *Tijdschrift voor vertalen en vertaalwetenschap*, luidt de ondertitel niet voor niets: als *Filter* bestaansrecht heeft, dan zal het zijn door de confrontatie van vertaalwetenschap en de praktijk van het vertalen en de wisselwerking ertussen. Het werk van de vertaler kan niet alleen aan het licht komen in het afstandelijke en objectiverende wetenschappelijke verhaal, in de vergelijking en de relativering. De vertaalkeuze, de afweging van mogelijkheden, de redenen voor een beslissing kunnen zich ook *in actu*, in de daad zelf manifesteren.

De vraag: hoe *moet* er vertaald worden, zal in *Filter* dan ook niet worden geschuwd. Integendeel: dit blad is er alles aan gelegen om de discussie over vertaalnormen en criteria voor goed vertalen aan te moedigen. Zo'n uitnodiging tot discussie impliceert een ander uitgangspunt: er is niet één manier. Hoe er vertaald moet worden, is niet iets wat eigenlijk vanzelf spreekt, iets wat bijvoorbeeld vanzelf zou spreken uit *wat er staat*. Want wat er staat, staat niet vast. Tegen het idee dat er zoiets zou bestaan als een 'inherente norm' voor vertalen, die ene, onvergankelijke manier, polemiseert het lange recensie-artikel in de rubriek *Theorie*. Vertalen is, naar het inzicht van de redactie, een vorm van omgang met teksten die gestuurd wordt door een voorgenomen doel; en opvattingen over hoe men 'moet' vertalen kunnen niet anders dan in het licht van dat doel geformuleerd worden.

Filter richt zich niet uitsluitend tot de specialisten, de deskundigen, of de deskundigheid nu die van vertalers of van vertaalwetenschappers is. De bijdragen zullen het terrein bestrijken van essayistiek tot wetenschap; theorie is een *genre* te midden van andere. Vertalingen, meer of minder experimenteel, al dan niet voorzien van commentaar of motiveringen, hebben in het blad een status die gelijkwaardig is aan die van wetenschappelijke teksten.

Een aantal rubrieken zal regelmatig in *Filter* terugkeren. De rubriek *Kritiek* zal zowel aan literaire als aan niet-literaire vertaalkritiek gewijd zijn. In de traditionele vertaalkritiek, die bijna uitsluitend in dag- en weekbladen wordt bedreven, wordt de onzichtbaarheid van de vertaler alleen maar bevestigd.

Het is een zeldzaamheid als aandacht voor de vertaling uitgaat boven het niveau van de obligate algemeenheden (leest vlot/leest stroef), of meer inhoudt dan een opsomming van fouten. Met een vertaalkritiek die zich beperkt tot foutenanalyse wordt de suggestie gewekt dat als de fouten eenmaal weggenomen zouden zijn, er over de vertaling niets meer te zeggen valt: dan kan het verder over het origineel gaan. De redactie van *Filter* propageert een meer substantiële vorm van vertaalkritiek, die zich niet alleen bezighoudt met de relatie tussen vertaling en origineel maar de vertaling ook binnen haar eigen context probeert te situeren.

In de rubriek *Waaier* zullen steeds verschillende soorten ‘reacties’ waartoe een gegeven tekst aanleiding kan geven – bijvoorbeeld een vertaling, een essay, een wetenschappelijk opstel of een gedicht – naast elkaar ontvouwen worden. Onder de noemer *Glosse* zullen (in willekeurige volgorde) specifieke termen die betrekking hebben op vertalen en vertaalwetenschap op encyclopedische wijze worden besproken. In *Bal Masqué* wordt iets van het verscholen bestaan dat vertalingen in andere teksten kunnen leiden aan het licht gebracht.

Tot voor kort ontbrak het in het Nederlandse taalgebied aan een bewustzijn van de vertaalhistorische ontwikkeling. In navolging van andere initiatieven om deze leemte op te vullen, zal in de rubriek *Geschiedenis* gepoogd worden de rijke traditie en historie van het vertalen in het Nederlands zichtbaarder te maken. Dat kan gebeuren in uiteenlopende vormen: in dit nummer is een ‘documentaire schets’ opgenomen, maar men kan ook denken aan portretten van vertalers, aan poëtische studies of aan bibliografische artikelen met betrekking tot het aanbod van vertalingen in tijdschriften of bij uitgeverijen. In de rubriek *Essay* ten slotte wil de redactie hoogtepunten uit de nationale en internationale geschiedenis van de vertaalbeschouwing voor het Nederlandse taalgebied ontsluiten.

De vertaalpraktijk zal in de komende nummers sterker vertegenwoordigd zijn. De waaier is nog niet helemaal opgevouwen. Het zal een paar nummers duren voordat hij als geheel kan worden beoordeeld.